

tarzından aldığı unsurlarla zenginleştirirken Kraliçe Victoria gibi elbiselerinin üzerinde nişan ve madalyonlarını taşıdı.

1857'de Hindistan'daki Sipahi ayaklanması sırasında İngiltere'nin yanında yer alan İskender Begüm askerlerinin harekete katılmasını engelledi, ayrıca İngiliz askerlerini daha güvenli bölgelere nakletti. Bu tavrı sebebiyle ayaklanmanın ardından İngilizler tarafından özel nişan ve madalyalarla mükâfatlandırıldı. Hindistan'da İngiliz hâkimiyeti yayılıp yerleştiği birçok devlet ve ricalık zarar görürken kendisi İngilizler'i destekleyerek Bopal topraklarını genişletti.

1863-1864'te hac farızasını yerine getirmek üzere Mekke'ye giden İskender Begüm, ülkesine döndükten sonra tahttan çekilerek yönetimi kızı Şah Cihan'a bıraktı. 30 Ekim 1868'de vefat etti ve Râhatefzâ bahçesine defnedildi. Bopal'in en meşhur kadın nâibi olan İskender Begüm zeki, kültürlü ve ileri görüşlü bir idareciydi. Devlet yönetimini başarıyla sürdürdüğü gibi çok sayıda okul ve teknik enstitü kurmuştur. Bopal'de İngiliz nüfuzunun yerleşmesinde de önemli rol oynamıştır. Ayrıca hac yolculuğunu anlattığı bir seyahatnâmesi vardır. Eser, Willoughby-Osborne tarafından *A Pilgrimage to Mecca* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (Kalküta 1906).

BİBLİYOGRAFYA :

İskender Begüm, *A Pilgrimage to Mecca* (trc. Willoughby-Osborne), Calcutta 1906; Bahriye Üçok, "Hindistan'da Bhopal Devleti'nde Bir Nâibe ve Üç Kadın Hükümdar", *VII. TTK Bildiriler* (1972), I, 448-449; Kabir Kausar – Inamul Kabir, *Biographical Dictionary of Prominent Muslim Ladies*, New Delhi 1982, s. 336-337; Kehhâle, *A'lâmü'n-nisâ*, II, 200-202; U. Yaduvansh, "Administrative System of Bhopal under Nawab Sikandar Begum (1844-1868)", *IC*, XLI/4 (1967), s. 203-232; Abida Sultan, "The Begums of Bhopal", *History Today*, XXX, London 1980, s. 33 vd.; T. W. Arnold, "Bhopâl", *IA*, II, 595; A. S. Bazmee Ansari, "Bhopâl", *EP* (İng.), I, 1195-1196; Enver Konukçu, "Bopal", *DİA*, VI, 283, 284.

ENVER KONUKÇU

İSKENDER BEY

(ö. 872/1468)

Osmanlılar'a karşı mücadele eden
Arnavut beyi.

1405 yılında doğdu. Asıl adı Gergi (Gjergj, Georges) olup Batı kaynaklarında Scanderbeg (Skandarbeg) şeklinde de geçer. Arnavutlar tarafından millî kahraman olarak tanınan İskender Bey Arnavutluk'un

ünlü Kastriyota ailesine mensuptur. Kastriyotalar, 1385'te Voissa bozgunundan sonra öteki Arnavut beyleri gibi Osmanlı Padişahı I. Murad'ı metbû tanımışlardı. İskender Bey'in babası İvan (Yuvan) Kastriyota, Osmanlı ve Bizans kaynaklarında Arnavutluk'un en önemli beylerinden biri olarak gösterilmektedir. Osmanlılar, Ergirikasrı sancağının kuzeyindeki yerlere ona nisbetle Yuvan-ili adını vermişlerdi. 835 (1432) tarihli Arvanid sancağı *Timar Defteri*'ne göre sancağın kuzey sınırları hemen hemen Matia (Mat) ırmağına kadar geliyordu. Yuvan'ın arazisi de bunun kuzeyinde uzanmaktaydı. Yuvan, Osmanlılar'ın fetret devrinde (1402-1413) Venedik Cumhuriyeti'nin himayesine girerek Osmanlı tâbiliğinden çıkmaya çalıştı. Ancak II. Murad tahta geçip durumunu sağlamlaştırdı. Yuvan-ili'ne karşı yeniden büyük kuvvetler gönderme imkânı bulabildi. 1423'te Evrenosoğlu Ali Bey bu uca yerleştirildi. Aynı timar defterine göre 1431'de Ali Bey'in Ergiri'de sancak beyi olduğu görülmektedir (*Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Sancak-ı Arvanid*, s. 1). Yuvan, muhtemelen dokuz yaşında olan oğlu Gergi'yi o sıralarda Osmanlı sarayına rehlin olarak gönderdi. Edirne'de II. Murad'ın hizmetinde bir iç oğlanı eğitimi gören Gergi müslüman oldu ve İskender adını aldı. Hatta İskender'in babası, oğlunun bir Osmanlı beyi sıfatıyla gelip topraklarını alması tehdidinden Venedik'i haberdar etmişti. Gerçekten İskender Bey, Arvanid-ili timar defterinde 841 (1437-38) yılına doğru Yuvan-ili'nde timar sahibi olarak görülmektedir. İskender Bey'in buradaki timar topraklarının bir kısmı Dimitri Gönima nahiyesindeydi ve bunlardan dokuz köy 1438 Mayısında Andre Karlo'ya verilmişti. Bununla birlikte kendisi Akçahisar (Kroya) kadısı ile beraber timar için "muzaf bitisi" verdiğine göre o tarihlerde Akçahisar subaşı olmalıdır. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunan tarihsiz bir belgede (nr. E 6665) İskender'in, babasının merkezi Mus'un (Mysja) zeâmet olarak kendisine verilmesini istediği, ancak bu talebin sancak beyi tarafından kabul görmediği belirtilir. Bu olay onun Osmanlılar'a bağlılığını sarsmış olmalıdır. Batı kaynaklarında, İskender Bey'in İzlâdi savaşında (1443) timarlı sipahi olarak bulunmuş olabileceği, bozgunu müteakip Osmanlı ordusundan kaçtığı ve daha sonra isyana kalkıştığı iddia edilmektedir. Bu son savaşlarda genellikle akıncılar ve Rumeli beyleri gevşek hareket ederek padişahı kızdırmışlar ve so-

nunda kendi başlarına çekilip gitmişlerdi. O sırada Osmanlı Devleti büyük bir buhran içine düşmüş bulunuyordu. Öte yandan Macarlar yeni bir Haçlı seferi hazırlıyor ve Osmanlılar'ın Rumeli'den atılacağına inanılıyordu. Bu bakımdan Chalcondylas'ın dediği gibi herkes mülkünü geri alma telâşındaydı (*History*, II, 96). Güney Arnavutluk'ta Gin Zenebissi, atalarının topraklarını almak için sancak merkezi Ergirikasrı üzerine harekete geçmişti.

Bu umumi çözülme içinde İskender Bey de babasının beyliğini almak için memleketine koştu (Neşrî, II, 624). Aslında Arnavutluk'ta Osmanlı hâkimiyetine karşı isyanlar İskender Bey'den çok önce başlamıştı. Osmanlı idarecilerinin kendi topraklarında timarlı sipahi olarak bıraktıkları yerli beyler özellikle topraklarının mülkiyet ve veraset haklarını kaybetmiş olduklarından Osmanlı hâkimiyetine karşı isyana hazır dılar. Gerçekten ilk önemli isyan hareketini başlatan ve daha sonra İskender Bey'in kayınpederi olan Araniti toprak meselesi yüzünden ayaklanmıştı (Chalcondylas, II, 27). Bu isyanın umumi bir hal aldığı sırada Yuvan'ın da ayaklandığına dair bir işaret henüz yoktu.

İzlâdi'de Rumeli Beylerbeyi Kasım'ın ordugâhından kaçan İskender Bey gelip babasının topraklarını, Kuzey Arnavutluk'a giden yol üzerinde Svetigrad (Kocacık) Hisarı'nı ve Akçahisar'ı zaptetti. Bu arada Venedik'in himayesi altında, diğer Arnavut reisleriyle 1 Mart 1444'te Leş'te (Alessio) düzenlenen bir toplantıda anlaştı ve irtidad etti (Tursun Bey, s. 143). Osmanlı kaynaklarında bu yüzden "Hain İskender" diye anılan İskender Bey padişah tarafından âsi ilân edildi; bu arada Evrenosoğlu İlsâ Bey de Svetigrad Hisarı'nı zaptetmekle görevlendirildi. İskender Bey ilk başarısını burada kazandı, Osmanlılar ağır kayıplar verdiler (Neşrî, II, 624). O sırada büyük bir Haçlı ordusu Varna'ya doğru ilerlemekteydi. Arnavutluk'taki isyan hareketi papa tarafından destekleniyordu; papanın daha sonra bir Haçlı kahramanı ilân ettiği İskender Bey, XIX. yüzyıl Arnavut milliyetçilerince vatanlarının kurtuluşu için çalışan bir millî kahraman olarak anılacaktır. Gerçekte İskender Bey, akrabalık bağlarının bulunduğu Arnavut feodal beylerini, kabile reislerini etrafında toplamıştı. Bundan dolayı diğer Arnavut beylerinin ona karşı Venedik'le veya Osmanlılar'la birleşmesi şaşırtıcı değildir. Nitekim İskender Bey'e karşı yapılan savaşlarda birçok Arnavut beyi Osmanlı ordusundan timarlı sipahi olarak hizmet ediyordu.

Bu isyan hareketi Kuzey Arnavutluk'ta taraftar buldu, ancak daha ziyade papa, Napoli kralı ve Venedikliler tarafından desteklendi. Yani İskender Bey hiçbir zaman bütün Arnavutluk'u ayaklandıramamıştı. Topladığı kuvvetler 8-10.000 civarındaydı; kendi adamları ise 2-3000 kişi kadardı. Gerilla taktikleriyle savaşan İskender Bey dağlık bölgedeki birkaç kalede (Stelush, Letrella ve özellikle merkezî konumdaki Kroya) tutunmuştu; bu kalelerdeki ateşli silâhları kullanmak üzere eğitilmiş kuvvetlerinin ihtiyacı, topladığı vergilerle ve daha çok yabancı mütteliklerinin yardımlarıyla karşılanıyordu.

İskender Bey'in Osmanlılar'la çeyrek asrı aşan mücadelesi birkaç safhaya ayrılır. 1448'e kadar pek önemsenmedi, hatta II. Murad tarafından kendi haline bırakıldı. Bu esnada İskender Bey, Dagno Arnavut beyinin öldürülüp bu şehrin Venedikliler tarafından işgali üzerine Venedik'le bozuştı ve 1447'de Dagno'yu kuşattı. Bu faaliyeti sırasında mahallî Osmanlı beylerinden destek aldı. Venedik onu hâlâ Osmanlılar'ın bir vasalı olarak görmekteydi. İskender Bey, 4 Ekim 1448'de imzaladığı anlaşma ile Dagno üzerindeki taleplerinden vazgeçti. Aynı yılın yaz aylarında ise II. Murad bizzat ordunun başına geçerek yanında Şehzade Mehmed olduğu halde Arnavutluk'a gelmiş ve kısa sürede Kocacık Hisarı'nı almıştı. Böylece Kuzey Arnavutluk yolu Osmanlılar'a açılmış oldu. Ancak o sırada Macar Kralı Hunyadi'nin büyük bir orduyla ilerlediği haberi gelince Akçahisar'ı kuşatmakta olan II. Murad Sofya'ya çekilerek ordusunu hazırladı. İskender Bey ve Mois Dibra'nın 1449'da Kocacık'ı geri alma teşebbüsleri sonuç vermedi; 1450 yazında tekrar Arnavutluk'a gelen II. Murad Akçahisar'ı kuşattı; kaleyi toparla dövmeye başladı. İskender Bey, kalenin müdafaasını Urana'ya bırakarak dışarıdan Osmanlı ordusuna ve ikmal kollarına karşı âni hücumlarla çete savaşını sürdürdü. Bu arada Kocacık Hisarı'nın düşmesinden sonra Venedikliler'le yeniden anlaşarak Kroya'yı onlara vermeyi teklif etti. Fakat Venedik Osmanlı padişahıyla doğrudan karşılaşmaktan çekindi. Hunyadi'nin Balkanlar'a yeni bir seferinden endişe eden II. Murad ise dört buçuk aylık bir kuşatmadan sonra geri çekildi. Osmanlı padişahının bu çekilişi hristiyan dünyasında sevinçle karşılandı ve Papa V. Nicolas, bir kahraman olarak ilân edilen İskender Bey'e yardım için bütün hristiyan güçlere çağrıda bulundu. Arnavutluk'taki âsi beyleri destekleyen ve onları

himayesine almaya çalışan Napoli Kralı V. Alfonso ona destek verdi. 26 Mart 1451'de yapılan anlaşmaya göre İskender Bey kralın tâbii oldu. Haziran ayında kralın askerleri Akçahisar'a yerleştiler. İskender Bey yılda 1500 duka tahsisat alacaktı. İskender Bey'in Napoli himayesine girmesi üzerine eski hâmisî Venedik ve Osmanlılar Arnavutluk'taki nüfuzlu aileleri ona karşı teşvik ettiler. Venedikliler Dukagin ailesini tuttular; Mois Dibra, Gjergj Balşa ve İskender'in yeğeni Hamza ise Osmanlılar'ın tarafına geçti.

O sırada Osmanlı tahtında II. Mehmed bulunuyordu. Genç padişah hükümdarlığının ilk yıllarında İskender Bey'e karşı kuvvetler göndermekle yetindi ve onu baskı altında tutmaya çalıştı. İstanbul kuşatması esnasında İbrâhim Bey kumandasında bir birliğin Arnavut-Napoli kuvvetlerine karşı hareket ettiği, fakat başarılı olamadığı bilinmektedir. İskender Bey, 1453'te Napoli'yi ziyaret ettikten sonra 1455 yazında 1000 kişilik bir Napoli kuvvetinin de yardımıyla Berat'ı kuşattı. Osmanlı kaynaklarında Arnavut Belgradı diye geçen bu şehir o sıralarda Ergiri'ye tâbi bir subaşılık idi. Evrenosoğlu İsâ Bey kumandasında süratle yetişen bir Osmanlı ordusu onları bozguna uğrattı ve özellikle Napoli kuvvetlerine ağır kayıplar verdirdi (26 Temmuz 1455). Ardından âsîlerin bulunduğu bölgelere akınlar yapılarak gözdağı verildi (Chalcondylas, II, 192). Ancak Berat önündeki mağlûbiyete rağmen İskender Bey'in hâmisî Arnavutluk'a yeni kuvvetler gönderdi. Fransız, Alman, Sırp, İngiliz gibi çeşitli milletlerden maccarlar papanın teşvikiyle gelip bu kuvvetlere katılmışlardı. Kuzeyden Macarlar'ın ilerlediği bir sırada bu taraftan başka Haçlı girişimi Osmanlı Devleti için son derece tehlikeli olabilmirdi. II. Mehmed, İsâ Bey'e akın emretti. Onun 1457'de büyük kuvvetlerle giriştiği seferde İskender Bey'in kuvvetleri, Tumenişi dağı yanında Albulena'da Türk ordugâhına bir baskın yaptılar. Hamza esir düştü. Bu başarı İtalya'da büyük bir zafer olarak kutlandı. Papa onu "papalığın generali" ilân ederek 500 duka altınla ödüllendirdi. 1459'da Osmanlı orduları Sırbistan'da faaliyette bulunurken Rumeli Beylerbeyi Mahmud Paşa, Evrenosoğlu İsâ Bey'i tekrar Arnavutluk üzerine gönderdi. Türk akıncıları burada tekrar dehşet saldılar. O sıralarda İskender Bey'in hâmisî V. Alfons ölmüş ve Napoli Krallığı karışmıştı. Bu şartlar karşısında diğer âsi Arnavut beyleri gibi İskender Bey de papanın itirazlarına rağmen

men Osmanlı padişahına boyun eğdi; bir barış anlaşması imzalayarak (1460) her yıl saraya belli miktarda vergi (koyun olarak) verme ve padişahın seferlerine katılma şartlarını kabul etti (Kritovulos, s. 134). İskender Bey, yeni Napoli kralı Ferdinand'ın vasalı olarak âsîlere karşı onun yardımına koştu (Ağustos 1461). Anlaşma maddelerine uymadıkları için Arnavutluk'a yeni akıncı birlikleri sevk edilince İskender Bey 11 Şubat 1462'de ülkesine döndü. Ertesi bahar bizzat padişah büyük bir orduyla o tarafa hareket edince boyun eğerek 27 Nisan 1463'te bir anlaşma daha yaptı (Âşıkpaşazâde, s. 159). Bunun üzerine Fâtih Sultan Mehmed o yıl Arnavutluk'a değil Bosna'ya yürüdü. Ancak yazın Osmanlı-Venedik savaşı başlayınca İskender Bey Venedikliler'le anlaştı (20 Ağustos 1463). Akçahisar'a Venedik kuvvetleri yerleştiğinden Arnavutluk'ta Osmanlılar'a karşı büyük bir tehdit oluştu. Bu durumda Ohri sancak beyi Balaban Paşa, İskender Bey'e karşı taarruza başladı. 1464 ve 1465 yıllarında devam eden bu çarpışmalardan kesin bir sonuç alınamadı. Nihayet 1466 baharında Fâtih Sultan Mehmed bu meseleyi halletmek için büyük bir ordunun başında Arnavutluk'a gitti. Şiddetli akınlarla âsîleri yıldırma istedi; baskınlarda bulunmak isteyen İskender Bey'i dağlarda takip ettirdi. Akçahisar önüne gelen padişah, çok sarp bir yerde yapılmış olan bu kaleyi almanın güçlüğüne görerek kuşatmayı Balaban Paşa'ya bıraktı. Arnavutluk âsîlerini baskı altında tutmak üzere Orta Arnavutluk'ta İlbasan Kalesi'ni yirmi beş gün-de inşa ettirdi (Tursun Bey, s. 142).

İskender Bey ise yardım almak için Roma'ya ve metbûu Napoli kralının yanına gitti. 12 Aralık 1466'da gittiği Roma'da papa kendisine 5000 duka vermişti. Bu arada Macaristan'a ve Raguza'ya da adamlar gönderdi; fakat önemli bir sonuç elde edemedi. 1467 Nisanı başlarında Arnavutluk'a geri döndü. Akçahisar'ı kuşatan Osmanlı kuvvetlerine karşı akınlar düzenledi. İlbasan Kalesi kuşatıldı (Kritovulos, s. 188). Bunun üzerine II. Mehmed Haziran 1467'de büyük bir orduyla Arnavutluk'a girdi. Osmanlı kuvvetleri önce İlbasan'ın güneyindeki Buzurşek Boğazı'nda kontrolü sağladılar. Akıncılar oradan sahile doğru ilerlediler. Venedikliler'in elindeki limanlara taarruzlarda bulundular. İskender Bey kaçıp Alessio (Leş) şehrine sığınmıştı. Padişah Draç'a (Durazzo) ilerlerken Mahmud Paşa, Matia ve Boyana ırmaklarını aşarak Sku-

tari (İşkodra, İskenderiye) şehrini yağmalayıp ateşe verdi (Tursun Bey, s. 144). Ardından padişah Akçahisar'ı kuşattı. Fakat sarp kale bu defa da alınamadı ve şehrin muhasarasına devam için bir miktar kuvvet bırakıldı. Her tarafta kalelere kuvvetli garnizonlar yerleştirildi. Bir Venedik kalesi olan Leş'te bulunan İskender Bey 17 Ocak 1468'de burada öldü. Ölümünden sonra Osmanlılar, İskender Bey'in mirası üzerinde hak iddia eden Venedikliler'i Arnavutluk'tan çıkardılar.

Arnavutluk folkloründe millî kahraman olarak yaşayan İskender Bey'le ilgili olarak yapılan çalışmalar Georges T. Petrovitch tarafından *Scander-Bey, Essai de bibliographie raisonnée: Ouvrage sur Scanderbeg écrits en langue française, anglaise, allemande, latine, italienne* adlı eserde toplanmış ve kitap 1881'de Paris'te yayımlanmıştır. Daha sonra başta Arnavutluk'ta olmak üzere birçok yerde İskender Bey'le ilgili olarak çok sayıda çalışma yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MAD, nr. 508, tür.yer.; TSMA, nr. E. 6665; *Hicri 835 Tarihli Süret-i Sancak-ı Arvanid* (nşr. Halil İnalıcık), Ankara 1954, s. XIV, XV, XXVII, XXXIV, XXXVI, I, 113, 120; *Gazavât-ı Sultan Murad b. Mehmed Han* (nşr. Halil İnalıcık – Mevlüt Oğuz), Ankara 1978, tür.yer.; *Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası* (nşr. Necati Lugal – Adnan Erzi), İstanbul 1956, s. 63-64; Kritovulos, *Tarih-i Sultan Mehmed Hân-ı Sâni* (trc. Karolidi), İstanbul 1328, s. 134, 185, 188; *Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman* (nşr. F. Giese, haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992, s. 70; Aşıkpaşazâde, *Tarih* (Giese), s. 119, 123, 159; M. Barletius [Barlezio], *Historia de vita et gestis Scanderbegi Epirotarum principis*, Roma 1510, tür.yer.; Tursun Bey, *Tarih-i Ebû'l-Feth* (nşr. Mertol Tulum), İstanbul 1977, s. 142, 143, 144; Oruç b. Âdil, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, tür.yer.; Neşri, *Cihannümâ* (Unat), tür.yer.; J. Ochoca Lesalde, *Cronica del esforca-do principe y capitán Jorge Castriota Rey de Epiro a Albania, tratuzida de lingua portugueza*, Madrid 1592, tür.yer.; C. Hopf, *Chronique greco-romanes*, Berlin 1873, tür.yer.; N. Jorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades au XVe siècles*, Paris-Bucarest 1899-1915, I, 435; II, 145, 226, 227; III, 260-261; a.mlf., *Geschichte des Osmanischen Reiches Nach den Quellen*, Gotha 1908, I, 450; III, 260-261; Angioletto, *Historia turchesca* (ed. I. Ursu), Bucarest 1910, tür.yer.; Chalcondylas, *History* (ed. E. Darko), Budapest 1922-27; II, 27, 96; ayrıca bk. tür.yer.; C. Marinesco, "Alphonse V, roi d'Aragon et de Naples, et l'Albanie de Scanderbeg", *Mélanges de l'Ecole Roumaine en France*, Paris 1932, s. 1-135; A. Gegaj, *L'Albanie et l'invasion turque au XVe siècle*, Louvain-Paris 1937, s. 45-46, 125, 132; F. Pall, "Marino Barlezio uno storico umanista", *Mélanges d'histoire générale*, Cluj 1938, II, 135-318; a.mlf., "Die Geschichte Skanderbegs im Lichte der neuern Forschung", *Leipziger Vierteljahrschrift für Süd-osteuropa*, VI (1942), s. 85-98; a.mlf.,

"I rapporti italo-albanesi intorno alla metà del secolo XV", *Archivio Storico per le Province Napolitane*, 3. seri: IV, Naples 1965, s. 123-226; J. Radonić, *Djurađi Kastinot Skenderbeg i Arbanija u XV veku*, Belgrade 1942, s. 219-235; F. S. Noli, *George Castrioti Scanderbeg*, New York 1947; Halil İnalıcık, "Arnavutluk'ta Osmanlı Hakimiyetinin Yerleşmesi ve İskender Bey İsyanının Menşei", *Fatih ve İstanbul*, İstanbul 1953, I/2, s. 153-175; a.mlf., "İskender Beg", *İA*, V/2, s. 1079-1082; a.mlf., "İskender Bey", *El²* (Ing.), IV, 138-140; M. Hasluck, *The Unwritten Law in Albania*, Cambridge 1954, s. 148; V. Malaj, "Necessità d'un coordinamento bibliografico Castriotano", *Convegno Internazionale di Studi Albanesi*, Palermo 1959, s. 19-49; R. Schwanke, "Ergebnisse der Kongresse in Tirana und Prishtina", a.e., s. 283-303; A. Serra, *L'Albania e la Sante Sede ai tempi di G. C. Scanderbeg*, Cosenza 1960; K. Frasheri, *George Kastriote Skanderbeg*, Tirana 1962; G. M. Biemmi, *Histoire di Giorgio Castrioto*, Brescia 1972, tür.yer.

HALİL İNALICIK

İSKENDER BEY MÜNSİ

(ö. 1043/1633 [?])

Türk asıllı Safevî tarihçisi.

Azerbaycan Türkmenleri'nden olup kaynaklarda İskender eş-Şehir bi-Münşi, Hâce İskender Bey Münşi ve İskender Bey Türkmen diye anılır. 994'te (1586) Sâin

Kale Savaşı'nda Hamza Mirza'nın yanında savaştığında yirmi altı yaşında ve eserini bitirdiği 1038 (1629) yılında yetmiş yaşında olduğuna göre 968'de (1560) doğmuş olmalıdır. Hayatının ilk dönemleri hakkında bilgi yoktur. Ancak gerek tarihçiliği gerekse münşiliği iyi bir öğrenim gördüğünü ortaya koyar. Kâdî Ahmed-i Kummî' ondan güzel huylu bir kişi olarak söz eder. 995 (1587) yılında, taht üzerinde hak iddia eden Prens Tahmasb Mirza'nın başlattığı ayaklanmayı bastıran gönüllüler arasında yer alan İskender Bey 1001'de (1592-93) I. Abbas'ın sarayına girdi. Bir süre muhasip olarak çalıştıktan sonra Defterhâne-i Hümayun'a tayin edilip Dîvân-ı Vekâlet'te göreve başladı. Ardından Dîvân-ı İnşâ'ya geçerek sarayın büyük münşileri arasında yer aldı. Bu sırada İ'timâdüddeve Hâtim Beg ile oğlu ve halefi Ebû Tâlib Han tarafından himaye edildi. İskender Bey 1043 (1633) yılı dolayında vefat etti.

İskender Bey Münşi'nin asıl şöhreti, I. Şah Abbas'ın adına izâfe ettiği *Târîh-i 'Âlem'ârâ-yı 'Abbâsî* adlı Farsça eserinden gelir. Telifi 1038'de (1629) tamamlanan kitap üç cilt olup bir mukaddime ile iki bölümden ibarettir. Mukaddimede Safevîler'in aslından bahsettikten sonra I.

İskender Bey Münşi'nin *Târîh-i 'Âlem'ârâ-yı 'Abbâsî* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Nuruosmaniye Ktp., nr. 3144)

